

ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบ
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ
(มาตรา ๕๑ - มาตรา ๖๓)

ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๕
หน้าที่ของรัฐ

ความมุ่งหมาย

(๑) ด้วยเหตุที่สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาบางส่วน ไม่ได้ถูกหยิบยกมาปฏิบัติจริง ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้กำหนดให้มีหมวดว่าด้วย "หน้าที่ของรัฐ" อันเป็นหมวดใหม่ที่บัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนว่า รัฐต้องดำเนินการอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ สาระในหมวดนี้หลายเรื่องเป็นการนำบทบัญญัติในหมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหลายประการไปบัญญัติไว้ในหมวดนี้^๑

(๒) สาระที่บัญญัติไว้ใน หมวดหน้าที่ของรัฐมีสภาพบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นอาจเป็นเหตุฟ้องร้องบังคับให้รัฐปฏิบัติได้ ดังนั้น จึงบัญญัติเฉพาะหลักการสำคัญและจำเป็น ส่วนหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐเป็นเรื่องทิศทางหรือแนวทางในการดำเนินนโยบายของรัฐ หากรัฐไม่ดำเนินการ ก็ไม่อาจเป็นเหตุแห่งการฟ้องร้องให้รัฐต้องปฏิบัติได้^๒

(๓) สำหรับหลักการในการร่างหมวดหน้าที่ของรัฐได้นำแนวทางมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวโดยสรุป หมวดหน้าที่ของรัฐ กำหนดให้ "รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชน" เพื่อให้รัฐต้องดำเนินการในเรื่องที่กำหนดให้แก่ประชาชน "ทุกคน" หรือ "ทุกชุมชน" เป็นการทั่วไป โดยที่ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละชุมชน "ไม่ต้องใช้สิทธิร้องขอ" ต่อไป หรืออาจกล่าวได้ว่ารัฐมีหน้าที่ทำให้สิทธิเป็นจริง ถ้ารัฐไม่กระทำตามที่ก็จะเป็นการฉ้อฉลใจไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หรือถ้ากระทำหน้าที่ไม่ดี ประชาชนและชุมชนย่อมมีสิทธิติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ และฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นได้ ทั้งนี้ เพื่อบริการประชาชนและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

^๑ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

^๒ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๑ การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>กำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐจะทำหน้าที่ของรัฐที่บัญญัติไว้โดยประชาชนและชุมชนไม่ต้องร้องขอ หากรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิที่จะติดตามเร่งรัด หรือฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้</p>

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เพิ่มขึ้นใหม่เป็นมาตราแรกของหมวด "หน้าที่ของรัฐ" อันเป็นหมวดใหม่ที่บัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ภายหลังจากที่ได้รับฟังความเห็นของประชาชนที่แสดงความหวังใญ่ว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐอาจไม่ทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ และหากรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้แล้ว ประชาชนหรือชุมชนจะสามารถติดตาม เร่งรัด หรือฟ้องร้องได้หรือไม่ มาตรานี้จึงบัญญัติขึ้นเพื่อให้สิทธิประชาชนที่จะติดตาม เร่งรัด ตลอดจนฟ้องร้องได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"

* บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๙๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๒ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพกำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย</p>	<p>กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และอธิปไตยของรัฐ โดยมีการทหาร การทูต การข่าวกรอง เพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติ</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาศักยภาพเพื่อปกป้องและคุ้มครองความมั่นคงของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มเติมข้อความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น^๑

(๒) วรรคหนึ่ง ความว่า “พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์” หมายความว่ารวมทั้งภายในราชอาณาจักรและนอกราชอาณาจักร^๒ ส่วนความว่า “บูรณภาพแห่งอาณาเขต” มีความหมายกว้างและครอบคลุมเขตทั้งปวงและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย อาทิ อาณาเขตบนท้องฟ้า ใต้น้ำ ใลห้วงวิป และเขตเศรษฐกิจจำเพาะ เป็นต้น ส่วนความว่า “สิทธิอธิปไตย” เป็นเรื่องสิทธิพิเศษในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ของรัฐชายฝั่ง^๓

นอกจากนี้ วรรคหนึ่งยังบัญญัติให้รัฐพึงจัดให้มีการทหารที่เข้มแข็ง (จัดกำลังคนและอาวุธยุทโธปกรณ์) การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพในรัฐธรรมนูญ เพื่อดำรงไว้ซึ่งการรักษาเกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน อันสอดคล้องกับหลักวิชาการว่าด้วยหน้าที่ของรัฐระหว่างประเทศ^๔

(๓) วรรคสอง กำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดให้มีกำลังทหาร โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้กำหนดกรอบการใช้กำลังทหารไว้ คงบัญญัติไว้เพียงว่า “ให้ใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ” เท่านั้น ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๙๒ - ๒๕๓๔ บัญญัติแตกต่างออกไป โดยกำหนดกรอบในการใช้กำลังทหารพึงใช้เพื่อการรบหรือการสงครามและการป้องกันป้อมมิให้เกิดสงคราม เพื่อปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เพื่อ

^๑ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

^๒ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

^๓ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

^๔ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

ปราบหรือป้องปรามการกบฏและการจลาจล เพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ และเพื่อการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ หลักการในเรื่องการจัดกำลังทหารตามที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ปี พุทธศักราช ๒๔๙๒ - ๒๕๓๔ ได้บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๕๓ จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติในรัฐธรรมนูญอีก^๑

^๑ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๙ วันศุกร์ที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๓ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด	กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ทำให้มีการบังคับใช้กฎหมายให้ได้ผลอย่างเคร่งครัด

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกำหนดให้รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยจะต้อง “ไม่เลือกปฏิบัติ” ตามหลักทั่วไปที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ด้วย^๔

^๔ บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๓๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๔

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย</p> <p>รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย</p> <p>รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย</p> <p>การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ</p> <p>ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน</p> <p>ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์เงินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว</p>	<p>กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามที่กฎหมายกำหนดตามวัยอันสมควร รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้ทุกคนเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ โดยมีกองทุนในการสนับสนุนการศึกษา</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นครั้งแรก และเคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มา ดังที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดหลักการให้บุคคลมีความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำเอาเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษามาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐแทน เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ ขจัดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และทำให้โอกาสทางการศึกษาของทุกคนทัดเทียมกันอย่างแท้จริง^{๑๐}

(๒) บทบัญญัตินี้มุ่งเน้นให้ภาครัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่ได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างเสมอภาคกันตั้งแต่ก่อนชั้นอนุบาล เพื่อมิให้เด็กเล็กที่ครอบครัวยากจนต้องล้าหลังด้านการศึกษาไปตลอดชีวิตเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กเล็กที่ครอบครัวยากจนแต่มีโอกาสได้รับการดูแลและพัฒนาตั้งแต่ก่อนชั้นอนุบาล แม้ภาครัฐจะมีโครงการเรียนฟรี สิบห้าปีจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ก็ตาม หากเด็กเล็กที่ครอบครัวยากจนไม่ได้รับการพัฒนาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญ การมีโครงการเรียนฟรีของรัฐบาลก็จะไม่เกิดประโยชน์เด็กที่ยากจน จากข้อมูลทางการแพทย์และการศึกษามีผลวิจัยที่ตรงกันว่า วัยที่จะพัฒนาสมอง อารมณ์ และจิตใจต้องพัฒนาอย่างช้า ๒ ขวบ และก่อน ๕ ขวบ แต่เด็กเล็กในครอบครัวยากจนและในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาในวัยเด็กเล็ก เมื่อถึงเวลาเรียนหนังสือจึงไม่สามารถแข่งขันได้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้หาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ และให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม^{๑๑} โดยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการ ดังนี้

- ดำเนินการให้เด็กเล็กตั้งแต่วัย ๒ ขวบ ก่อนเข้ารับการศึกษาระดับอนุบาล ได้รับการดูแลและพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย^{๑๒}

- จัดการศึกษาตั้งแต่อนุบาล ๑ จนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓) รวมทั้งหมด ๑๒ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย^{๑๓}

- ให้ความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายแก่ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาขึ้นต่อไปตามความถนัดของตน (กรณีของรัฐไม่ได้จัดให้เรียนฟรี)^{๑๔}

^{๑๐} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๔ และครั้งที่ ๖๗ วันอังคารที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๔

^{๑๑} คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒ จัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และข้อชี้แจงประเด็นปัญหาเรื่องการศึกษาตามร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๔ จัดทำโดยคณะกรรมการติดตามและรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน

^{๑๒} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๔ และครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๔

^{๑๓} คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม ๒ จัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๔

^{๑๔} บันทึกการประชุมและรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๔

(๓) วรรคสี่ กำหนดให้การศึกษาที่ปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน (ศึกษาตามความต้องการของแต่ละคน ซึ่งมีความชอบหรือความถนัดแตกต่างกันไป เช่น การศึกษาในสายอาชีพ เป็นต้น) และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ^{๔๔}

(๔) วรรคหก กำหนดให้รัฐมีกองทุนช่วยเหลือสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ขาดแคลนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประกอบกับเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยมีการใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนดังกล่าวได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีด้วย^{๔๕}

^{๔๔} คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม ๓ จัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๘

^{๔๕} คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม ๓ จัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๔๖ วันพุธที่ ๒ มีนาคม ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๕ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด</p> <p>บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย</p> <p>รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ให้บริการควบคุม และส่งเสริมงานด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพให้ประชาชนมีสุขภาพดี ควบคุม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ รวมทั้งการพัฒนาการแพทย์แผนไทย</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริการสาธารณสุข เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำเอาเรื่องหน้าที่ในการบริการสาธารณสุขมาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ โดยนำได้หลักการในการยกร่างมาจากร่างมาตรา ๕๘ ของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับเสนอสภาปฏิบัติรูปแห่งชาติ เพื่อลงมติ) มาพิจารณาประกอบด้วย^{๑๓๓}

(๒) บทบัญญัติมาตรานี้ บัญญัติขึ้นเพื่อย้ำถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขตามความในหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๗ จึงได้บัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๕ อีกครั้งหนึ่งเพื่อบังคับให้เป็นหน้าที่ของรัฐ^{๑๓๔} โดยรัฐจะต้องสร้างหลักประกันให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงแล้ว พร้อมทั้งเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค เช่น การออกกำลังกาย หรือไม่รับประทานอาหารจุกจิก เป็นต้น^{๑๓๕} นอกจากนี้ ยังบัญญัติเพิ่มเติมถึงเรื่องแพทย์แผนไทย เพื่อทำให้เกิดความคุ้มครอง และเป็นการให้ความสำคัญ

^{๑๓๓} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙ และครั้งที่ ๔๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

^{๑๓๔} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๑๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

^{๑๓๕} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๑๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน</p> <p>โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้</p> <p>การจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง รัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร</p> <p>การนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการลงทุนของรัฐ ประโยชน์ที่รัฐและเอกชนจะได้รับ และค่าบริการที่จะเรียกเก็บจากประชาชนประกอบกัน</p>	<p>กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้มีสาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยยึดถือประโยชน์ของชาติ และไม่เก็บค่าบริการจนเกินสมควร</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐแทน เพราะเป็นเรื่องที่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐจะไม่ดำเนินการไม่ได้ โดยได้แก้ไขข้อความให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น^{๒๒} กล่าวคือ นอกจากจะกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนแล้ว รัฐยังจะต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร ประกอบกับในการนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรมด้วย^{๒๓}

(๒) วรรคหนึ่ง คำว่า “อย่างทั่วถึง” บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันให้รัฐจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทุกจังหวัดอย่างทั่วถึง ส่วนจะสามารถดำเนินการได้ทั่วถึงเมื่อใดเป็นเรื่องนโยบาย

^{๒๒} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๑

^{๒๓} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๘๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ และครั้งที่ ๘๙ วันศุกร์ที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

และงบประมาณของรัฐ”^{๓๔} ส่วนคำว่า “หลักการพัฒนอย่างยั่งยืน” บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาของรัฐ เนื่องจากปัจจุบันการจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคของรัฐ ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า และไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงต้องกำหนดกรอบเป็นหลักการพัฒนอย่างยั่งยืนในความหมายกว้างไว้^{๓๕}

(๓) วรรคสอง กำหนดหลักการบังคับรัฐมิให้นำเอาทรัพย์สินที่เป็นของรัฐอยู่เดิม ไปดำเนินการด้วยวิธีการแปรรูปให้บริการสาธารณูปโภคดังกล่าวตกเป็นของเอกชน^{๓๖}

(๔) วรรคสาม กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควรในการใช้สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

(๕) วรรคสี่ กำหนดหลักการคุ้มครองการนำทรัพย์สินของรัฐไปหาประโยชน์โดยทำให้รัฐเสียหาย โดยกำหนดให้รัฐต้องดูแลมิให้ทรัพย์สินของรัฐถูกเอกชนนำไปหาประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม^{๓๗}

^{๓๔} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๓๕} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๓๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๔๐ วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

^{๓๗} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๔๐ วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๗ รัฐต้อง</p> <p>(๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย</p> <p>(๒) อนุรักษ์ คุ่มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>กำหนดให้รัฐรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่รองรับสิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม

การรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงาม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะบัญญัติไว้ใน ๒ หมวด ที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกันทั้งในเรื่องสิทธิของปวงชนชาวไทย และหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ มีการบัญญัติความปรากฏทั้งในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๓ และหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘^{๒๔}

(๒) มาตรา ๕๗ (๑) ความว่า “อันดีงาม” คือดีงามตามลักษณะของวิญญูชน ทั้งนี้ ผู้ที่จะตีความว่าดีงามหรือไม่คือ รัฐ ซึ่งขึ้นอยู่กับ การวิจารณ์ (criticize) ของประชาชนด้วย^{๒๕}

(๓) มาตรา ๕๗ (๒) กำหนดหลักการที่สำคัญ ๓ ประการ คือ หลักการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการกระจายอำนาจ^{๒๖} โดยในส่วนของรายละเอียดของการมี

^{๒๔} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ และครั้งที่ ๑๒๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

^{๒๕} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

^{๒๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๘

ส่วนร่วมดำเนินการและการได้รับประโยชน์จากการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายลำดับ
รองบัญญัติ^{๑๑๖}

^{๑๑๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง</p> <p>ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า</p>	<p>เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการของรัฐหรือการอนุญาตให้ดำเนินการใดที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชน อย่างรุนแรง รัฐต้องศึกษา ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ทั้งนี้ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องก่อน โดยต้องคำนึงให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และต้องเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า</p>

คำอธิบายประกอบ^{๓๓}

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ อันเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม และสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้เพิ่มหลักการใหม่ในเรื่อง การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการนั้นกำหนดให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนได้รับทราบข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต และนอกจากนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการระมัดระวังการเกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ และหากเกิดผลกระทบจะต้องเป็นกรณีน้อย

^{๓๓} พิจารณาในคณะอนุเจตนากรณีครั้งที่ ๒๐

ที่สุด และต้องดำเนินการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า ตามที่บัญญัติในวรรคสามของมาตรานี้

(๒) วรรคหนึ่ง กำหนดหลักการเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ของประชาชนหรือชุมชนก่อนดำเนินการโครงการหรือกิจกรรม และต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

(๓) วรรคสอง กำหนดหลักการใหม่เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้

(๔) วรรคสาม เพิ่มหลักการใหม่เพื่อให้รัฐต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบเกิดขึ้นก่อนเป็นลำดับแรกแต่หากเกิดความเสียหาย รัฐต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม และโดยไม่ชักช้า

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การเกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด คือ โดยทั่วไปรัฐจะต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน หากป้องกันไม่ได้ทั้งหมดแล้วเกิดความเสียหายกับประชาชน จะต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งเป็นไปตามแต่ละกรณีไม่อาจกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ และเมื่อเกิดเป็นคดี ศาลจะเป็นผู้ชี้ว่าเป็นผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่

(๕) การรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนและชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะบัญญัติไว้ใน ๒ หมวดที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกันทั้งในเรื่องสิทธิของปวงชนชาวไทย และหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ มีการบัญญัติความปรากฏทั้งในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๓ และหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘ และนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก โดยกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๘ ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการให้หน่วยงานของรัฐที่คณะรัฐมนตรีกำหนดดำเนินการให้จัดทำร่างกฎหมายที่จำเป็นตามมาตรา ๕๘ ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อาจดำเนินการได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้คณะรัฐมนตรีสั่งให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นพ้นจากตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๖๐ รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน</p> <p>การจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่งไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>รัฐต้องจัดให้มีองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับกับการดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปตามวรรคสอง ในกรณีนี้ องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ผู้บริโภคเกินความจำเป็น ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน รวมตลอดทั้งป้องกันการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน และป้องกันมิให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้งการกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำที่ผู้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>กำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียม เพื่อประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้แก้ไขข้อความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากนำมาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ

(๒) วรรคหนึ่ง เพิ่มหลักการใน เรื่อง "...สิทธิในการเข้าใช้วงโคจรของดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ..." เนื่องจากสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรของดาวเทียมนั้น ไม่มีเจ้าของ ประเทศไทยมีเพียงสิทธิเข้าไปใช้วงโคจรดาวเทียมเท่านั้นตามข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อไม่ให้เกิดการแย่งคลื่นความถี่ในช่วงเวลาเดียวกัน

การบัญญัติด้วยคำดังกล่าวจะให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรของดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนโดยรวม^{๓๓}

(๓) วรรคสอง เพิ่มหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ^{๓๔}

(๔) วรรคสาม เพิ่มหลักการให้เอกชนที่ได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่ต้องดำเนินงานเพื่อประโยชน์สาธารณะตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย^{๓๕} นอกจากนี้ ความว่า “...ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน...” บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการใช้คลื่นรบกวนกัน อาทิ การใช้คลื่นความถี่ของวิทยุชุมชนและการบินพลเรือนที่รบกวนคลื่นความถี่ที่ราชการใช้อยู่ได้ เป็นต้น^{๓๖}

(๕) บทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๔ กำหนดให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นองค์กรตามมาตรา ๖๐ วรรคสาม และให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อพิจารณาภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

^{๓๓} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙ ครั้งที่ ๙๐ วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ และครั้งที่ ๑๒๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

^{๓๔} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๗ วันอังคารที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๙

^{๓๕} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๑ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙

^{๓๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๒๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๖๑ รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค</p>	<p>กำหนดหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ เพื่อบังคับให้รัฐมีหน้าที่ต้องให้ความคุ้มครองผู้บริโภค และนำได้สิทธิของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ มากำหนดเพิ่มเติมไว้ในมาตรานี้ ได้แก่ ๑. สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ๒. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ๓. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ๔. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือ ๕. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย เป็นต้น^{๔๖}

(๒) ความว่า "...มาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค..." บัญญัติขึ้นเนื่องจากปัจจุบันการคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงการคุ้มครองการค้าทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย ดังนั้นรัฐจึงต้องกำหนดให้มีกลไกในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน^{๔๗}

^{๔๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๘๘ วันศุกร์ที่ ๓๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

^{๔๗} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๘๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๑

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๖๒ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม</p> <p>กฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรอบการดำเนินการทางการเงินการคลังและงบประมาณของรัฐ การกำหนดวินัยทางการเงินการคลังด้านรายได้และรายจ่ายทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ การบริหารทรัพย์สินของรัฐและเงินคลัง และการบริหารหนี้สาธารณะ</p>	<p>กำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด และจัดระเบียบภาษีให้เกิดความเป็นธรรม</p>

คำอธิบายประกอบ

(๑) วรรคหนึ่ง บัญญัติหลักการการรักษาวินัยการเงินการคลังโดยเทียบเคียงได้ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการควบคุมให้มีการรักษาวินัยการเงินการคลังเพื่อสนับสนุนเสถียรภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้แก้ไขข้อความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากรำมาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดให้รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืน ไม่ใช่จ่ายเงินงบประมาณฟุ่มเฟือยไม่สร้างภาระ และมีระบบภาษีที่เป็นธรรม^{๔๓}

การรักษาวินัยการเงินการคลัง หมายรวมถึงการก่อหนี้สาธารณะด้วย ดังนั้น การที่รัฐใช้เงินโดยไม่มีผู้ตรวจสอบเป็นการผิดวินัยการเงินการคลัง เป็นการสร้างหนี้สาธารณะเกินความจำเป็นทำให้เกิดภาระต่อรัฐบาลในขณะนั้น รัฐบาลในอนาคต และประชาชน จึงจำเป็นต้องกำหนดเรื่องการรักษาวินัยการเงินการคลังไว้ให้ชัดเจน^{๔๔}

(๒) วรรคสอง บัญญัติขึ้นเพื่อบังคับให้รัฐต้องมีกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลัง ตามข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาระบบบริหารราชการ^{๔๕}

^{๔๓} คำอธิบายสาระสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๓ จัดทำโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และบันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙

^{๔๔} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๓๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙

^{๔๕} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๓ วันอังคารที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๕๙ และครั้งที่ ๗๐ วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
<p>มาตรา ๖๓ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านหรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>	<p>กำหนดหน้าที่ของรัฐในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกรูปแบบโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน</p>

คำอธิบายประกอบ

เป็นบทบัญญัติใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับมาตรา ๓๕ (๓) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เนื่องจากภาวะหน้าที่ในการจัดทุจริตคอร์รัปชันและการประพฤติมิชอบถือเป็นความรับผิดชอบของรัฐที่จะต้องมีมาตรการและกลไกในการจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกรูปแบบ ทั้งในส่วนผู้ให้และผู้รับ รวมถึงการทำสัญญากับภาคเอกชน^{๙๖}

ทั้งนี้ กำหนดให้มีการให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้ง ในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนได้ทราบถึงปัญหา ร้ายแรงของประเทศที่เกิดมาจากการทุจริตคอร์รัปชัน^{๙๗} รวมทั้งให้มีกลไกส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและจัดการทุจริต และประพฤติมิชอบที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมป้องกันปราบปรามหรือจัดการทุจริตดังกล่าว อาจทำให้ประชาชนได้รับอันตราย จึงกำหนดให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย^{๙๘}

^{๙๖} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑๕ วันอังคารที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙ และครั้งที่ ๖๑ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙

^{๙๗} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๖๑ วันอังคารที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๙

^{๙๘} บันทึกการประชุม และรายงานการประชุม (ชวเลข) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๙๐ วันอังคารที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ และครั้งที่ ๙๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓ มีนาคม ๒๕๕๙